

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

ДАЦЕНКО ЯНА СЕРГІЇВНА

**ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ВЕРБАЛЬНОГО КОНФЛІКТУ У
АМЕРИКАНСЬКІЙ ТЕЛЕВІЗІЙНІЙ МЕДИЧНІЙ ДРАМІ
«GREY'S ANATOMY»**

035 - Філологія
035.04 Германські мови та
літератури (переклад включно) - англійська

Автореферат
магістерської роботи на здобуття
ступеня магістра філології

Миколаїв – 2019

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Робота виконано на кафедрі англійської філології Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент (б. в. з.)
КИСЕЛЬОВА Катерина Володимирівна
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили

Захист відбудеться 26 червня 2019 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні атестаційної комісії Чорноморського національного університету імені Петра Могили (54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10).

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Спілкування є невід'ємним засобом інтеракції людини із зовнішнім світом. Головною метою спілкування є розуміння отриманої інформації та донесення інформації-відповіді співрозмовнику. Якщо інформацію донесено та комуніканти зрозуміли один одного, то можна вважати комунікативну діяльність успішною. У випадку, якщо мету не досягнуто, відповідно, комунікативна діяльність вважається неуспішною. Для опису подібного феномену дослідники виділяють у сфері спілкування такі поняття, як *комунікативна невдача* та *вербальний конфлікт*. Вивченням природи даних феноменів, причин їх виникнення та особливостей займаються такі вітчизняні науковці, як *Б. А. Гудман, О. А. Земська, Б. Ю. Городецький* та зарубіжні – *П. Коен, Б. Грош, М. Рінгл, Б. Брюс* та інші.

Кінець 20 ст. окреслений появою нової галузі – так званої антропологічної лінгвістики, об'єктом якої виступає саме людина, зростає інтерес до вивчення мови та *гендеру* з різних перспектив, де гендер розглядається не як біологічна стать, а як комплекс біологічних, психологічних, соціокультурних, лінгвістичних ознак та соціальних ролей, чим і різняться між собою «чоловіча» та «жіноча» поведінка. У цьому напрямку вагомими стали дослідження зарубіжних вчених, таких як *Д. Спенсер, Дж. Корбетт, П. Екерт, Р. Лакофф, Дж. Коутс, Е. Грош, Е. Морс, Е. Шоуолтер* та вітчизняних, таких як *О. Горошко, І. Кузнєцова, А. Мартинюк*.

Учасники комунікативного акту у певній ситуації можуть по-різному реагувати на конфліктну ситуацію, адже на вибір стратегій і тактик, а також на пріоритети у виборі мовленнєвих ресурсів впливають соціальні та психологічні фактори. Тому можна стверджувати, що вербальні конфлікти є своєрідними соціально та психологічно ускладненими одиницями дискурсу, що віддзеркалюють соціальні та психологічні особливості адресата та адресанта, їх рольові, у тому числі гендерні, відносини, а тому вербальний конфлікт не є ізольованою одиницею, він завжди співвіднесений з конкретною ситуацією, в якій комунікативний акт є цілеспрямованим та ситуативно обмеженим.

Саме це зумовлює **актуальність** нашого дослідження, адже через ситуативно обмежений характер комунікативних актів, питання гендерного аналізу вербального конфлікту недостатньо досліджене, теоретична база не є досконалою, не встановлено до цього часу єдині концепції аналізу гендеру в комунікації, а отже і під час вербальних конфліктів.

Об'єктом дослідження є гендер як складова вербального конфлікту.

Предметом виступають гендерно зумовлені стратегії і тактики, стилі гендерно маркованої мовної комунікативної поведінки під час вербального конфлікту у американській телевізійній медичній драмі «Grey's Anatomy».

Матеріалом дослідження є 100 МПА (мовленнєво-поведінкові акти) з окремих епізодів американської телевізійної медичної драми «Grey's Anatomy», де присутній вербальний конфлікт між представниками різних гендерів.

Метою дослідження є виявлення і опис гендерних особливостей вербального конфлікту у телесеріалі «The Grey's Anatomy».

Для реалізації зазначеної мети були поставлені такі **завдання**:

1. розкрити та проаналізувати феномен гендеру; визначити особливості жіночого та чоловічого мовлення на лінгвістичному рівні;
2. з'ясувати та розкрити особливості вербального конфлікту та його види;
3. охарактеризувати структурні одиниці вербального конфлікту з урахуванням гендерної складової у телевізійній драмі «Grey's Anatomy»;
4. виявити й описати типові гендерно зумовлені стратегії і тактики як стилі комунікативної поведінки учасників вербального конфлікту між представниками однієї та різних статей у телевізійній драмі «Grey's Anatomy»;
5. виявити й охарактеризувати мовні особливості гендерно детермінованої комунікативної діяльності під час вербального конфлікту у телевізійній драмі «Grey's Anatomy».

У дослідженні застосовуються загальнонаукові та лінгвістичні **методи**, серед яких є структурний аналіз (вивчення структурних одиниць вербального конфлікту), кількісний аналіз (підрахування отриманих даних), метод порівняння (виявлення спільних та відмінних рис у «фемінному» та «маскулінному» мовленні), описовий метод (систематизація та узагальнення результатів дослідження), контекстуальний аналіз (дослідження комунікативної поведінки гендерів враховуючи їх соціальні, психологічні, лінгвістичні, ситуативні особливості).

Наукова новизна роботи полягає у спробі деталізувати лінгвістичний опис феномену вербального конфлікту шляхом дослідження гендера як однієї з основних його складових, а саме через виявлення та аналіз гендерно детермінованих тактик та стратегій і відповідних стилів їхньої мовленнєвої комунікативної поведінки під час вербального конфлікту.

Практична цінність дослідження полягає у можливості подальшого використання отриманих результатів для комплексного вивчення лінгвістичної природи феномену вербального конфлікту, а також у межах курсів з теорії мовної комунікації, дискурсології, антропології, гендерної соціології, гендерної лінгвістики.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел а також додатків. Додатки містять п'ять діаграм, дві таблиці та дві схеми як узагальнення та унаочнення отриманих у ході дослідження результатів. Загальний обсяг

дипломної роботи – 115 сторінок, з них основного тексту – 78 сторінок. Список використаних джерел налічує 76 позицій, з них 25 позицій англійською мовою. Список використаних джерел включає також список джерел ілюстративного матеріалу.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У **Вступі** дається загальна характеристика роботи, обґрунтовується актуальність і наукова новизна обраної теми, аналізується стан її розробки, визначаються мета, завдання, об'єкт, предмет дослідження, його теоретико-методологічні засади, вказується практична цінність дослідження, містяться відомості про структуру, зміст й обсяг магістерської роботи.

Перший розділ роботи *«Теоретичні засади дослідження гендерного аспекту вербального конфлікту»* містить п'ять підрозділів. У **підрозділі 1.1. «Мова та гендер: сучасна інтерпретація міжгендерного спілкування»** було розглянуто феномен *гендеру*, перспективи його вивчення вітчизняними та зарубіжними вченими, а також зв'язок мови та гендеру як об'єкту вивчення лінгвістичних вчень. Спираючись на дослідження провідних вчених у сфері антропологічної та гендерної лінгвістики (*Робін Лакофф, Гері Вуд, Сьюзан Вілен, Ненсі Голмстрон та інші*) було розглянуто особливості чоловічого та жіночого мовлення, а також їх різницю на мовних рівнях – фонетико-фонологічному, лексико-семантичному, граматичному та синтаксичному.

У **підрозділі 1.2. «Вербальний конфлікт як різновид комунікативної невдачі та його види. Гендерний підхід до аналізу вербальних конфліктів»** було розкрито широке поняття «комунікативна невдача» для кращого розуміння та визначення феномену «вербального конфлікту» як виду комунікативної невдачі. При цьому спиралися на провідні праці таких вчених, як Б. Ю. Городецький, О. П. Єрмакова та О. А. Земська, Д. Б. Гудков, Ф. С. Бацевич та інші. Додатково було зазначено та розглянуто класифікацію вербального конфлікту за поняттєвою схемою Р. Якобсона, яка дозволяє описати вербальні конфлікти з лінгвопрагматичної точки зору. Надалі було розглянуто вербальний конфлікт через призму гендерного аспекту, а саме причини зародження конфлікту між чоловіками та жінками, розглядаючи соціальні, біологічні та лінгвістичні особливості гендерних представників.

У **підрозділі 1.3. «Відмінності в міжгендерному спілкуванні. Одностатеві та різностатеві інтеракції»** були розглянуті відмінності у спілкуванні та поведінки чоловіків та жінок у різних видах інтеракції, як у різностатевих (Ч+Ж), так і у одностатевих (Ч+Ч; Ж+Ж), де в залежності від ситуації та виду інтеракції чоловіки та жінки обирають різні стилі поведінки та мовні засоби. Додатково було розглянуто невербальна комунікація як невід'ємна складова спілкування: особливості чоловічого та жіночого невербального спілкування.

У підрозділі 1.4. *«Конфліктні ситуації, комунікативні стратегії і тактики як типи поведінки у конфліктних ситуаціях»* було розглянуто та описано структурні елементи конфліктної ситуації (учасники, об'єкт, предмет, рушійна сила, конфліктогени) між чоловіками та жінками. Надалі було розглянуто планування комунікативної поведінки чоловіками та жінками як визначення тактик та стратегій як стилю поведінки під час конфліктної ситуації. Було розглянуто чотири види стратегій за О. Дудченко (нейтральна, конфронтаційна, кооперативна), яка була доповнена ще двома видами стратегічної конфліктної поведінки за Томасом Кілменом (стратегія поступки та стратегія компромісу). Було визначено типові стратегії поведінки чоловіків та жінок у конфліктній ситуації. Кожна стратегія реалізується рядом обраних тактик, які були описані надалі, базуючись на класифікації Ольги Черненко. Було виділено типові тактики, характерні для чоловіків та жінок як реалізація певних стратегій поведінки під час вербального конфлікту.

У підрозділі 1.5. *«Гендерно обумовлені мовні особливості комунікативного стилю під час вербального конфлікту»* було детально розглянуто мовні особливості чоловіків та жінок на кожному із мовних рівнів: фонетико-фонологічний, морфологічний, синтаксичний та лексико-стилістичний. Разом із розглядом мовних особливостей чоловічого та жіночого комунікативного стилю, була акцентована увага саме на відмінностях у «фемінному» та «маскулінному» стилі спілкуванні, які не завжди відповідають біологічній статі мовця.

Другий розділ – *«Аналіз гендерного аспекту вербального конфлікту у американській телевізійній медичній драмі «Grey's Anatomy»* складається із двох підрозділів. У підрозділі 2.1. *«Аналіз структурних одиниць вербального конфлікту в американській телевізійній медичній драмі «Grey's Anatomy»* у вступній частині окреслено матеріал дослідження, а саме американська телевізійна медична драма «Grey's Anatomy». Вибір даного матеріалу вмотивований жанром телесеріалу (драма) та наявністю в ньому достатньої для аналізу кількості конфліктних ситуацій. Матеріалами дослідження виступають 100 МПА окремих епізодів з наявністю вербального конфлікту між жінками та чоловіками. Саме на першому етапі дослідження було проаналізовано структурні елементи вербального конфлікту, а саме учасники конфлікту, об'єкт конфлікту та конфліктогени (що виступають рушійною силою конфлікту). Відповідно до кількості учасників конфлікту, серед 100 одиниць аналізу було виявлено 86 МПА діалогічного характеру, що становить 86 %, де частотним є розгортання конфліктної ситуації між жінками (Ж+Ж) – 22%, 52% зафіксовано вербального конфлікту між чоловіками та жінками (Ч+Ж) та між чоловіками лише 8 %. 14% складають МПА полілогічного характеру (присутність трьох або більше комунікантів незалежно від біологічної статі). Надалі були проаналізовані конфліктогени як причини зародження конфлікту серед жінок і чоловіків. У даному

підрозділі також були проаналізовані та визначені типові причини виникнення вербального конфлікту зі сторони чоловіків та жінок.

У підрозділі 2.2 «*Комунікативні тактики і стратегії як типи поведінки чоловіків і жінок у конфліктних ситуаціях в американській телевізійній медичній драмі «Grey's Anatomy»* Після детального аналізу структурних одиниць вербального конфлікту у даній частині роботи було проаналізовано МПА вже як цілісний конфлікт, в якому присутні всі структурні одиниці. Під час обробки практичного матеріалу були визначені основні стратегії і тактики як типи поведінки чоловіків та жінок під час конфліктного мовленнєво-поведінкового акту, їх особливості. При аналізі стратегій базувалися на класифікації В. С. Дудченко та її доповненням за Томасом Кілменом. Класифікація тактик за О. В. Черненко слугувала базою при аналізі типових тактик реалізації стратегій. Додатково визначені типові стратегії і тактики, які характерні для жіночого та чоловічого стилю спілкування окремо в конфліктних ситуаціях.

ВИСНОВКИ

На *теоретичному* рівні нашого дослідження ми дійшли до висновку, що специфіка спілкування чоловіка та жінки між собою і з іншими має глибоке соціофізіологічне підґрунтя, що пов'язане як з біологічною, так і з соціокультурною та лінгвістичною еволюцією людини. Чоловіки та жінки мають низки відмінностей, що виступають причинами зародження вербальних конфліктів, адже являють собою складний комплекс якостей та навичок на різних рівнях спілкування.

Можемо зробити висновок, що залежно від обраних гендерами стратегії і тактики поведінки під час вербального конфлікту формується комунікативний стиль мовців – комплекс обраних синтаксичних, лексико-семантичних, морфологічних засобів його побудови та оформлення. Слід пам'ятати, що кожний комунікативний акт має ситуативний характер, а отже комунікативний стиль поведінки гендерів є також обмежений ситуацією і психологічними факторами. Кожний індивідуальний комунікативний стиль разом зі стратегіями і тактиками поведінки створюється та використовується в конкретному комунікативному акті, в конкретній конфліктній ситуації, оскільки особистості можуть змінювати вищезазначені складові залежно від створеної конфліктної ситуації.

На *практичному* етапі нашого дослідження, проаналізувавши структурні одиниці вербального конфлікту, було виявлено 86 МПА діалогічного (86 %) та 14 МПА полілогічного характеру (14%). Дійшли до висновку, що конфлікт може зароджуватися за наявності не менше двох комунікантів. Значна кількість МПА, де зафіксований вербальний конфлікт між *чоловіком та жінкою (Ч+Ж)* (52%), говорить про більший відсоток виникнення конфліктної ситуації між представниками різної статі, ніж однієї. Частотними

є конфліктні ситуації, де співрозмовниками виступають *жінки (Ж+Ж)*(22%). Менш істотним є показник щодо конфліктних ситуацій між *чоловіками (Ч+Ч)*(8%), що свідчить про незначну вірогідність виникнення конфлікту, але і не заперечує можливість його розвитку. За присутності третього співрозмовника незалежно від статі вірогідність зародження конфлікту є вищою, адже сам співрозмовник може виступати конфліктогеном і рушійною силою виникнення вербального конфлікту.

У рамках нашого дослідження було виявлено типові *причини* виникнення вербального конфлікту, а саме приховування інформації більше зі сторони жінок, ніж чоловіків як небажання розкривати секрети особистого життя, а отже, і відмова продовжувати розмову. Другою за частотністю причиною є неприйняття позиції співрозмовника, не ситуативно обмеженої в рамках конкретної розмови, а на макрорівні відношень між комунікантами. З боку жінок, причиною виникнення конфлікту є нереалізація очікуваної відповіді або реакції співрозмовника, що в результаті стає поштовхом до створення конфліктної ситуації. Уникнення, ігнорування подальшої розмови як причина переривання розмови зафіксована з боку жінок значно частіше, ніж з боку чоловіків, які мають на меті розібратися та проаналізувати конфліктну ситуацію, яка виникла. Типовими конфліктогенами як причинами виникнення конфліктних ситуацій у проаналізованих МПА були виділені заперечні конструкції наказового способу (*Don't do this! Don't talk about this anymore!*), речення наказового способу (*Stop repeating what I say! Stop asking me questions! Stop it! Leave me alone!*), риторичні запитання (*Can we not go there? What is going on with you? Did you always wanted to be a model? I beg your pardon?*) або ж повторне запитання, щоб привернути увагу саме до цього моменту в розмові (*Married? I'm sorry... Married?*), незавершені речення (*I'm...; So, you are saying..?*).

Серед МПА діалогічного характеру було виділено такі схеми стратегічної поведінки комунікантів: *конфронтаційна + конфронтаційна* – 36%; *конфронтаційна стратегія + кооперативна стратегія* – 30%; *кооперативна стратегія + нейтральна стратегія* – 11%; *нейтральна стратегія + нейтральна стратегія* – 1 % та *конфронтаційна стратегія + нейтральна стратегія* – 9%. Схема поведінки *конфронтаційна + конфронтаційна стратегія* була обрана Ч+Ж у 23%, що є найпоширенішим стилем поведінки за обраними стратегіями з усіх схем поведінки. Така комунікативна поведінка говорить, що жінки не були готові поступатися своїм співрозмовникам-чоловікам і замість тактик для припинення конфлікту або його пом'якшення вони використали тактику відстоювання своєї позиції, що є більш характерною для маскулінного стилю поведінки, аніж для фемінного. У Ж+Ж даний стиль комунікативної поведінки обраний у 8%, що говорить про намір жінок відстоювати свою позицію протягом всієї розмови і не поступатися своїй співрозмовниці. Характерним цей стиль поведінки є і

для Ч+Ч, який є соціально зумовленим і визначений для закріплення своєї позиції при спілкуванні.

У проаналізованих МПА у рамках нашого дослідження було виявлено, що жінки у два рази рідше використовують кооперативну або ж нейтральну стратегію. Жінки-мовці у конфліктній ситуації у два рази рідше йдуть на компроміс або готові вирішити конфлікт. Обрання одним із комунікантів кооперативної стратегії поведінки не означає що він готовий йти повністю на компроміс. У більшості проаналізованих актах кооперативна стратегія використовується адресантом, на яку у свою чергу відповідає адресат вже конфронтаційною стратегією. Таким чином, виникає зіткнення інтенції, жоден із комунікантів не готовий змінювати свою стратегію поведінки, тому зароджується вербальний конфлікт. Використання нейтральної стратегії жінками, на відміну від чоловіків, є способом уникнення подальшої розмови або ж ігнорування інших учасників конфліктної ситуації.

Присутність трьох учасників конфліктної ситуації виявлено у 10 % МПА, де у кожного із них виділений свій стиль комунікативної поведінки. Ми дійшли висновку, що присутність третього комуніканта виступає конфліктогеном для виникнення конфліктної ситуації, незалежно від статі. Присутність більше трьох комунікантів було виявлено в 4 % МПА, де визначено для кожного акту окремі стилі поведінки, окреслені вибором комунікативних стратегій.

Таким чином, у рамках нашого дослідження було виявлено 19 стилів поведінки чоловіків та жінок під час конфліктних ситуацій.

При аналізі тактик нами було виявлено, що тактиками досягнення жінками конфронтаційної стратегії у Ж+Ж конфлікті були обрані відстоювання своєї позиції, запитання на запитання, ігнорування співрозмовниці, заперечення позиції співрозмовниці, намір висловитися. Чоловіки у Ч+Ж, як і жінки при використанні конфронтаційної стратегії надають перевагу таким тактикам, як вербальна образа та відстоювання своєї позиції. Для реалізації кооперативної стратегії жінками у Ч+Ж було використано тактику відходження від розмови, мовчання та ігнорування. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що жінки використовували тактики для реалізації кооперативної стратегії не для налагодження конфлікту, а для призупинення його подальшого розвитку.

Таким чином, можемо стверджувати, що система комунікативних тактик поведінки під час конфлікту як чоловіка, так і жінки залежить від ситуації і є ситуативно обмеженою. Тактики для реалізації даних стратегій також мають ситуативний характер та не можуть бути використані поза ситуацією. Отже, універсалізувати тактики для реалізації стратегій неможливо через ситуативно обмежений характер будь-якого акта спілкування.

АНОТАЦІЯ

Даценко Я. С. Гендерний аспект вербального конфлікту у американській телевізійній медичній драмі «Grey's Anatomy». – На правах рукопису.

Магістерська робота на здобуття ступеня магістра філології за спеціальністю 035-Філологія 035.04 Германські мови та літератури (переклад включно) – англійська. – Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2019.

Робота присвячена виявленню та опису гендерних особливостей вербального конфлікту у телесеріалі «Grey's Anatomy». У ній розкривається феномен вербального конфлікту крізь призму аналізу гендерного аспекту. У роботі представлена характеристика гендерно детермінованих мовних особливостей спілкування жінок та чоловіків на всіх рівнях мови, а також аналіз типових тактик та стратегій як стилів поведінки чоловіків та жінок під час вербального конфлікту. У результаті дослідження було виділено 19 стилів поведінки чоловіків та жінок, а також виявлені та окреслені мовні особливості гендерно детермінованої комунікативної діяльності комунікантів під час вербального конфлікту.

Ключові слова: вербальний конфлікт, гендер, комунікативні тактики та стратегії, співрозмовник, комунікація, конфліктна ситуація, стиль комунікативної поведінки.

АННОТАЦИЯ

Даценко Я. С. Гендерный аспект вербального конфликта в американской телевизионной медицинской драме «Grey's Anatomy». – На правах рукописи.

Магистерская работа на соискание степени магистра филологии по специальности 035-Филология 035.04 Германские языки и литературы (перевод включительно) – английский. – Черноморский национальный университет имени Петра Могилы, Николаев, 2019.

Работа посвящена выявлению и описанию гендерных особенностей вербального конфликта у телесериале «Grey's Anatomy». В ней рассматривается феномен вербального конфликта через анализ гендерного аспекта. В работе представлена характеристика гендерно детерминированных языковых особенностей общения женщин и мужчин на всех уровнях языка, а также анализ типичных тактик и стратегий как стилей поведения мужчин и женщин во время вербального конфликта. В результате

исследования было выделено 19 стилей поведения мужчин и женщин, а также определены и описаны языковые особенности гендерно детерминированной речевой деятельности коммуникантов во время вербального конфликта.

Ключевые слова: вербальный конфликт, гендер, коммуникативные тактики и стратегии, собеседник, коммуникация, конфликтная ситуация, стиль речевой деятельности.

SUMMARY

Datsenko. Y. S. Gender Aspect of Verbal Conflict in the American Medical Drama Television Series «Grey's Anatomy». – Manuscript.

The thesis for the Masters Degree in Philology, specialty 035 – Philology 035.04 – German languages and literature (translation included) - English . – Petro Mohyla Black Sea National University. – Mykolaiv, 2019.

The thesis focuses on the phenomenon of verbal conflict, in particular on its gender aspect in TV series «Grey's Anatomy».

It deals with the gender peculiarities of language means in women and men communication characterizing all language levels, as well as analysis of typical tactics and strategies as men and women communicative styles during the verbal conflict. As the result of the research, 19 men and women communicative behavioral styles, as well as language peculiarities of gender marked communication during the verbal conflict were defined and characterized.

Key words: verbal conflict, gender, communicative tactics and strategies, interlocutor, communication, conflict situation.

